

Vári László: Szabadság határokkal, avagy európai útmutató a szólásszabadság jogszerű gyakorlásához

Hivatkozás/reference:

Vári László: „Szabadság határokkal, avagy európai útmutató a szólásszabadság jogszerű gyakorlásához”, *Információs Társadalom*, XVIII. évf. (2018) 3–4. szám, 25–45. old.
<https://dx.doi.org/10.22503/inftars.XVIII.2018.3-4.2>

Információs Társadalom

Pokol Béla:
Az emberi lét rétegei és a robotika kérdései

Eszenyiné Borbély Mária:
A magyar települési könyvtárakban dolgozó könyvtárosok digitális kompetenciájának állapota – egy országos reprezentatív vizsgálat eredményei

Vári László:
Szabadság határokkal, avagy európai útmutató a szólásszabadság jogszerű gyakorlásához

Képes Gábor:
A számítóközpontokról a digitális esélyegyenlőségig: 50 éves a Neumann János Számítógép-tudományi Társaság

2018. XVIII. évfolyam 3–4. szám

A folyóiratban közölt művek a *Creative Commons Nevezd meg! - Ne add el! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi Licenc* feltételeinek megfelelően használhatók.

Az online kommunikációs tér kínálta lehetőségekkel, illetve annak egyre terjedő használatával felértékelődött a vélemény és a kifejezés szabadságának jelentősége, a mindennapok szóhasználatával pedig a szólás- és sajtószabadság szerepe. Nemcsak azért, mert a mobil világ kiváló, eddig nem ismert lehetőségeket hordoz magában a szabadságjog gyakorlásához, érvényesüléséhez, hanem mert a digitális korban újabb, eddig ismeretlen vagy kevésbé jelentős problémák is felerősödnek. A félrevezető és álhírek, a profilfelüggesztés, a kommenttörlés, a rágalmazás, és a gyűlöletbeszéd még sokáig lehetne sorolni azokat a problémákat, melyek egytől egyig a kifejezés szabadságának jogszerűtlen gyakorlatára vezethetők vissza. Mindezek nemcsak egyéni, de társadalmi szinten is komoly veszélyt jelentenek, így befolyásolva a demokratikus társadalmakat és azok fejlődését. Éppen ezért válik jelentőssé az a kérdés, hogy hogyan lehet a szólásszabadság sérelmére visszavezethető problémákat kiküszöbölni, és az említett kihívásokra megoldást találni. A következő oldalakon a nemzetközi és európai jogból, azok magyarázataiból és az európai joggyakorlatból kiolvasható válaszokat gyűjtjük össze, hogy rávilágítsunk a jogsértések okaira, és európai megoldásokat keressünk azok orvoslására. *Kulcsszavak: véleménynyilvánítás szabadsága, nemzetközi és európai emberi jog, európai esetjog, tartalomszolgáltatói felelősség, public watchdogs, félrevezető és álhírek, rágalmazás, gyűlöletbeszéd, szerzői jog*

Liberty with limitations, a European guide to the rightful exercise of the freedom of expression

In the digital age, in line with the opportunities of cyberspace and the increasing use of mobile communication the importance of freedom of expression, the so-called free speech and freedom of the press have become more salient. Not only because they carry new opportunities for the practice and the prevalence of freedom, but because new challenges emerge alongside new opportunities. Misleading and fake news, profile suspensions, deleted comments, defamation, hate speech and many other problems, can all stem from the violation of the freedom of opinion and expression. These violations of freedom carry dangers both at an individual and societal level, thus influencing the everyday life of democratic societies and their development. Therefore, the question becomes crucial: how can we fix these problems and provide the best solution to these challenges. In the following we will explore international and European law, their explanations and the case-law of the European Court of Human Rights in order to find European explanations behind the reasons for violations, as well as legal solutions for exercising freedom of expression.

Keywords: freedom of expression, international and regional freedom of expression law, European case-law, 3rd party liability, public watchdogs, misleading and fake news, defamation, hate speech, copyright

Vári László

Szabadság határokkal, avagy európai útmutató a szólásszabadság jogszerű gyakorlásához

Bevezetés

Félrevezető és álhírek, rágalmozás, hozzászólás törlése és profil felfüggesztése a közösségi oldalakon, gyűlöletbeszéd, szerzői joggal való visszaélés. Nem telik el úgy nap, hogy ne találkoznánk ezekkel a fogalmakkal, problémákkal, melyek egytől egyig a gondolat és a kifejezés szabadságához fűződő alapjogunk sérelmére vezethetők vissza. E mögött többek közt a szabadságjog félreértése, téves értelmezése, és ezzel összefüggésben jogszerűtlen gyakorlata áll, mindez a véleményhez és a kifejezéséhez fűződő szabadságjog különös karakterével magyarázható.

Szabadság kivételekkel, azaz szabadság és korlátozás. Bár első olvasásra két egymásnak ellentmondó állapot, az „és” kötőszó használatával jól kifejezhető az emberi jogok azon Janus-arcúsága, amely abból a látszólagos önellentmondásból fakad, hogy az emberi jogok és szabadságok univerzálisak, azaz mindenkire, minden körülmények között egyformán érvényesek, de nem korlátlanok, mert az univerzális természetükből kifolyólag csak együttes érvényesülésük esetén érhetik el céljukat (Gómez Isa és de Feyter 2009). Különösen igaz ez a tulajdonság a vélemény kifejezéséhez fűződő alapjogra, mely premiszaként számos további alapjognak kiindulópontja, a demokratikus működés elképzelhetetlenül jogszerű érvényesülése nélkül.¹

A helyzetet tovább bonyolítja az internet és az általa létrehozott nyilvános tér, a kibertér, melynek teret és időt kiküszöbölő természete tovább erősíti a véleménynyilvánítás eme kétarcúságát, hiszen a rendelkezésre álló információ szinte elképzelhetetlenül növekvő mennyisége mellett valós idejű „many-to-many” illetve „many-to-one” kommunikációt lehetővé téve megváltoztatja a társadalmi feltételeket (Balkin 2004), melyeknek megfelelően a társadalom tagjai érintkeznek, kommunikálnak, és amelyhez az emberi jogok biztosítják a képességet, hatalmat.

A szólás szabadságát érő mindennapi kihívások előtérbe helyezték a kérdést, hogyan lehet jogszerűen gyakorolni a szólás szabadságát a kétarcúsága ellenére is? Másképp fogalmazva, hogyan határozhatók meg azok a megoldások, határok, melyek a szabadságjog ellentmondásos természete ellenére is segítséget nyújtanak a jogszerű gyakorlatához, ezzel orvosolva az említett konfliktusokat?

Az írás célja bemutatni azokat az szabályokat, illetve a szabadságjog gyakorlatára vonatkozó megoldásokat, melyek figyelembevételével a szólásszabadság jogszerűen gyakorolható a nemzetközi és európai emberi jogok, és az Emberi Jogok Európai Bíróság gyakorlatának megfelelően.

Első körben végig vesszük a nemzetközi és európai jogi keretrendszert, és annak magyarázatait bemutatva a vélemény és kifejezés szabadságának önmagában vett célját, szabályait, gyakorlati alkalmazásához követendő szempontrendszert. Ezt követően a

¹Lásd például az ENSZ emberi jogi bizottságának a Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya 19. szakaszához fűzött kommentárját.

szempontrendszer elemeit vizsgáljuk meg az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) esetei felhasználásával két részben: (1) az elsõben a kifejezés szabadsága természetének nézünk utána, majd (2) az érvényesülését biztosító szereplõk kötelességeit és felelõségét vizsgáljuk.

(1) Elsõ körben közelebb hozzuk a kifejezés szabadságának természetét, pontosabban azt a négy, a szólásszabadság jogszerû érvényesülésénél releváns szempontot, melyek figyelembevétele elengedhetetlen a szabadságjog megértéséhez és jogszerû gyakorlatához: az információ szerepét, a szólásszabadság konfliktusát más jogokkal, a politikai kifejezés különleges jogi karakterét, végül az online és offline kifejezés közötti jogi különbségeket.

(2) Ezt követõen foglalkozunk azokkal a szereplõkkel, melyek tevékenysége kritikus a szabadságjog érvényesülésében. Elsõ körben a fõ szereplõ, azaz az állam kötelességeit, felelõségét vesszük górcsõ alá. Ezután a harmadik feleknek, másképp megfogalmazva közvetítõknek, mint a tartalomszolgáltatóknak, a szerepére koncentrálunk. Végül a média, a sajtójellegû feladatot ellátó „public watchdogok” kötelességeinek és felelõségének jogi értelmezését tekintjük át.

Az EJEB esetjogának felhasználásával az európai régió belül 47 ország joggyakorlatát elemezhetjük egységes jogértelmezés mentén. Az ügyek kiválasztásánál az EJEB által készített szempontrendszert bemutató jelentésben (2015) felhasznált ügyeken túl a szempontrendszerhez megfeleltethetõ, 2018 novemberéig lezárt ügyeket vettük figyelembe.

A vélemény és kifejezésének szabadsága a nemzetközi és európai emberi jogban

A vélemény és a kifejezés szabadságának jogi instrumentumait két szinten csoportosíthatjuk: (1) nemzetközi, illetve (2) regionális keretek közt létrejött egyezmények.

1. A nemzetközi egyezmények sorát 1948-ban az ENSZ által kibocsátott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata nyitotta, amely a 19. cikkében deklarálja a vélemény és kifejezésének zaklatásmentes, határok nélkül érvényesülõ szabadságát alapvetõ emberi jogként. Bár a nyilatkozat nem érinti külön a vélemény kifejezésének határait, feltételeit, a 29. cikk összefoglalja az emberi jogokkal járó felelõséget, kötelességeket és használatuk módjait. A következõ fejezet a vélemény és kifejezés szabadságának nemzetközi jogi fejlődéstörténetében az ENSZ 1966-ban elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (PPJNE) volt, mely lényegében újra írta és részletezte az 1948-as nyilatkozat pontjait, továbbá azok használatához fûzött iránymutatásokat a 19. cikkelyében. A három részbõl álló cikk elsõ bekezdése deklarálja, hogy a vélemény kialakításának szabadsága korlátlan, és nem is korlátozható semmilyen formában.² A második bekezdés rendelkezik a vélemény kifejezésének szabadságáról, amikor rögzíti az ötlet és vélemény formájában megjelenõ információ keresésének, fogadásának és megosztásának szabadságát, formáit és körülményeit. A vélemény kialakításának abszolút szabadságától eltérõen, annak kifejezése bizonyos korlátokhoz köthetõ, mert a véleménykifejezés szabadságának gyakorlása felelõséggel és kötelességgel jár. A harmadik bekezdésben részletezi a kivétel képzésének feltételeit. A kivételek egyéni, illetve társadalmi szinten megjelenõ, más jogokkal való ütközés esetére adnak útmutatást. Ennek megfelelõen a kivételeknek minden esetben precízen megfogalmazott jogszabály alapján, a 19. cikk 3. bekezdésében deklarált

² Ibid. 9. szakasz.

célokat, mint a mások joga vagy a társadalmi rend védelme, kell követnie. Továbbá rögzíti az egyezségokmány, hogy a korlátozó jogszabály használata csak a demokratikus működés szempontjából szükséges esetekben engedélyezett. Az egyezmény a 20. cikkében foglalja a vélemény kifejezésének büntetőjogi kategóriába tartozó formájával, amikor büntetni ítéli a háborús propagandát, illetve az erőszakra és faji, nemi, nemzeti, illetve vallási alapon joghátrányt okozó diszkriminációra felhívó kommunikációt, természetesen a nemzetközi jognak és az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában foglalt feltételeknek megfelelően.

2. Regionális szinten Európában az Európa Tanács által 1950-ben megalkotott, 1953 óta hatályos Emberi Jogok Európai Egyezményének 10. cikke két bekezdésben rendelkezik a vélemény kialakításának és kifejezésének szabadságáról. Az első a vélemény kialakításának és kifejezésének határoktól és beavatkozástól mentes szabadságával foglalkozik. A 2. cikk pedig deklaráálja, hogy a vélemény kifejezése kötelességgel és felelősséggel jár, majd a továbbiakban felvázolja gyakorlatát és a korlátozásának szabályait: a kifejezés szabadságát korlátozni csak a jogszabályban előírt módon, az egyezségokmányban meghatározott céloknak megfelelően szabad, ha a társadalom demokratikus működése megkívánja azt. Az egyezmény értelmezését az Emberi Jogok Európai Bírósága hivatott ellátni, mely állandó jogi fórumként a részes államokra nézve kötelező érvényű döntéshozó joggal rendelkezik. Európai szinten az 1950-es egyezményen túl az Európai Unió 2000-ben elfogadott Alapjogi Chartája a 11. cikkében definiálja a véleményhez és annak kifejezéséhez fűződő szabadságjogot, még ha az Európa Tanács által létrehozott jogi instrumentumhoz képest elnagyoltan is (részben, mert nem tér ki a használatának feltételeire, a korlátozás módjaira).

Az említett egyezményekben garantált szabadságjogokat és azok használatának magyarázatát nemzetközi szinten az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága látja el. Európai szinten az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata és értelmezése szolgál iránytűként. E magyarázatok és értelmezések szerint a véleménykifejezés szabadságnak önmagában vett célja olyan jogi képesség garantálása, mellyel a társadalom tagjai felépíthetik önmagukat, személyiségüket, identitásukat, ezzel felkészülve a demokratikus társadalom folyamataiban való részvételre.³

Az Emberi Jogi Bizottság, az általa kijelölt riportőr, illetve az Emberi Jogok Európai Bírósága a kifejezés szabadságának gyakorlását a következő szempontrendszer alapján értelmezi: az információ szerepe, a jogok ütközésének konfliktusai, a politikai kommunikáció speciális helyzete, az online és offline kifejezés közötti különbségek, az állam, a tartalom-szolgáltatók és a média szerepe. A következőkben e területek bemutatásával foglalkozunk részletesebben.

A kifejezés szabadságának természete

A kifejezés szabadságának gyakorlatát elemző és magyarázó értelmezések szempontrendszerre alapvetően két részre osztható: a kifejezés szabadságának kétarcú természetét befolyásoló elemek figyelembevételére, illetve a szabadságjog érvényesülését biztosítani hivatott szereplők magatartására.

³ Ibid. 1. szakasz. Lásd még *Case of Axel Springer v. Németország Ítélet* § 71.

Ebben a fejezetben a szabadságjog természetét alakító azon elemeket mutatjuk be, melyek szerepe a jogszerű gyakorlatnál kritikus. Ide sorolhatjuk az információ szerepét, a jogok ütközésének problematikáját, a politikai kifejezés sajátos megítélését, illetve az online és offline kommunikáció közötti különbséget.

Az információ szerepe

A kifejezés szabadságát értelmező magyarázatok, illetve az EJEB döntései mentén az információ szerepét alapvetően három dimenzióban írhatjuk le. Ennek megfelelően az információt tartalma szerint vizsgálhatjuk úgy: (1) mennyire hiteles, illetve pontos. Továbbá vizsgálhatjuk jellegét tekintve is: (2) személyes információ vagy (3) publikus információ.

1. A pontos információ jelentősége két tényezőre vezethető vissza: az információszolgáltató, a sajtójellegű szerepet betöltő „public watchdogok” oldaláról a sajtószabadsággal együtt járó felelős újságírás követelményeire, ezzel összefüggésben az információfogadó oldaláról pedig a kifejezés szabadságából levezetett releváns információhoz való jogra.⁴ A *Droemer Verlag v. Németország* ügyben az EJEB megerősítette a német döntést, amely elmarasztalta a kiadót a könyvben megjelent félrevezető tájékoztatás, és ezzel összefüggésben a jó hírnévhez való jog megsértése miatt. A könyv az olasz maffia németországi kapcsolatait és tevékenységét dolgozza fel. A maffiaügyletek témájában már komoly nevet szerző író a 'Ndrangheta szervezetével, illetve egy duisburgi vendettával kapcsolatban teljes névvel hivatkozott egy magánszemélyre. Az állításait egy rendőrségi jelentésre alapozta, melyet évekkel a könyv megírása előtt belső használatra szántak és csak feltételezéseket tartalmazott. A szerző a gyilkossággal és a maffia tevékenységeivel kapcsolatban megemlített személynek nem adott válaszlehetőséget, mindössze egy régebbi interjút használt fel, amelyben a sértett tagadta a vádak. A német bíróság a kiadó ellenében döntött, az író a felelős újságírás szabályait megszegve az állításait nem megfelelő módon támasztotta alá, ezzel szemben a saját véleményét kifejezendő, nemcsak hamis benyomást keltő értékítélettel magyarázta az eseményeket, hanem egyértelműen valótlan adatokat is közölt, így az említett személy jó hírnévhez való jogát sértette, az olvasó pontos információhoz való jogán túlmenően. Az EJEB döntésében felvázolta azokat a paramétereket, amelyeket az információközlő, sajtójellegű szerepet betöltő „public watchdognak” teljesítenie kell, ha jogszerűen kíván élni a kifejezés szabadságából származtatott joggal, a sajtó szabadságával, így adva pontos információra alapozott tájékoztatást. A magyarázatnak megfelelően a pontos információ elengedhetetlen feltételei (a) a források megfelelő felhasználása, (b) a témában érintett minden fél szempontját bemutató kiegyensúlyozott tájékoztatás, (c) az események tálalásának időbeli pontossága, (d) a tényeket nem befolyásoló értékítéletek megfogalmazása, (e) a publikált adatok helytállósága.

2. A személyes információ sajátos szerepet játszik a szólásszabadság érvényesülésében. Személyes információ alatt röviden olyan adatokat értünk, melyekkel egy személy beazonosítható.⁵ A szólásszabadság lényege a jogi képesség az identitás felépítéséhez, és ezzel összefüggésben a demokratikus folyamatok elősegítése, így a személyes információ közlésének lehetősége nem feltétele a szólásszabadság érvényesülésének. A *Satakunnan*

⁴ Axel Springer v. Németország ügy *Ítélet* § 79.

⁵ Satakunnan Markkinaporssi Oy And Satamedia Oy v. Finnország ügy *Ítélet* § 34, § 60.

Markkinapotsi Oy And Satamedia Oy v. Finnország ügyben, az EJEB megerősítette a finn bíróság döntését, amelyben elmarasztaltak két kiadót személyes információk jogsértő megjelentetésért. A két lap a finn törvényeknek megfelelően állampolgárok adózási információit publikálta rendszeresen, évente többször is. A publikációkban kizárólag Finnország egy bizonyos területére és a bevételük szempontjából egy bizonyos célcsoportra koncentráltak. Az ombudsman többször is felszólalt eme megoldás ellen, de kezdeményezése akkor talált csak meghallgatásra, amikor a kiadók SMS-szolgáltatásban is elérhetővé tették az állampolgárok személyes adóinformációit. Az EJEB döntését, tehát hogy a finn bíróság nem sértette a kiadók 10. cikkben garantált szabadságjogát, azzal indokolta, hogy a személyes információ közlése ugyan nem önmagában vett célja a szólásszabadságnak, de ha a demokratikus társadalom működése megkívánja, mert a téma társadalmi szükségletből kifolyólag közösségi érdeklődésre tart számot, akkor a sajtó bizonyos feltételek mentén nyilvánosságra hozhatja a privát adatainkat. Ilyen feltétel – melynek hiánya a jogi konfliktust okozta ebben az esetben –, hogy kizárólag a nyilvánosság lehet a célcsoport a személyes adatok publikálásánál. Éppen ezért az SMS-szolgáltatás nem felelt meg ennek a követelménynek az ügyben.

3. A publikus információ alatt a kormányzati információkat, közérdekű adatokat értjük. Számos állam jogrendjében külön jogszabály biztosítja a publikus információhoz való jogot, az információs szabadságot. A külön jogszabályban deklarált információs szabadságtól függetlenül a szólásszabadság érvényesülésének feltétele, hogy a társadalom tagjai a kormányzat működéséből származó releváns információhoz hozzáférjenek, mert a demokratikus működés, a jó kormányzás feltétele az átláthatóság.⁶ A publikus információ fontosságát *TASZ v. Magyarország* ügy is jól illusztrálja. Az EJEB nem erősítette meg a magyar bíróság döntését, melyben nem ítélték el az alkotmánybíróság magatartását, amikor visszatartotta egy képviselő hivatalos beadványát személyes adatok védelmére hivatkozva. 2004-ben egy parlamenti képviselő módosító indítványt nyújtott be a Büntető Törvénykönyv kábítószerrel való visszaéléssel kapcsolatos törvénymódosításának ügyében, amelynek a tartalmát egy sajtókonferencián nyilvánosságra is hozta. A TASZ mint nem kormányzati szereplő ebben az esetben sajtójellegű szerepet betöltve kérte az alkotmánybíróságot az eredeti dokumentum bemutatására, de az visszautasította a kérést a képviselő személyiségi jogaira hivatkozva. Az EJEB a döntésében a publikus információ demokráciában játszott kiemelkedő szerepére hivatkozott, amikor a képviselő személyes adatainak védelme – amely jelen esetben a dokumentumban felvázolt véleményét jelentette – elé helyezte a társadalom publikus információhoz való jogát.

Láthatjuk, az információ tartalmát és jellegét tekintve fontos eleme a szólásszabadság érvényesülésének, és ehhez a média, illetve a sajtójellegű szerepet betöltő „public watchdogok” felelős újságírásnak megfelelő magatartása elengedhetetlen feltétel. Az információ tartalmát tekintve a pontos információ szolgáltatással egyrészt elkerülhető a jó hírnévhez való jog sérelme, másrészt a félrevezető vagy álhírek kiküszöbölésével érvényesül a releváns információhoz való jogunk. Bár a személyes jellegű információ nem tartozik a kifejezés szabadságának önmagában vett céljai közé, ha a demokratikus társadalom működése megkívánja, akkor a sajtószabadsággal felvértezett „public watchdogok”, a média nyilvánosságra hozhatják. A publikus információ demokratikus folyamatokban betöltött fontossága ezen felül a személyes adatok közlésének lehet oka.

⁶ ENSZ *ibid.* 18-19. szakasz

A szólásszabadság ütközése más jogokkal

A kifejezés szabadságának egyik releváns jellemzője a potenciális konfliktusa más alapjoggal. Erre találunk útmutatást a PPJNE 19 cikkének 3., illetve az EJEE 10. cikkelyének 2. bekezdésében két dimenzió mentén: egyéni, mint a jó hírnévhez való jog, a szerzői jogok, illetve közösségi dimenzió mentén, mint a nemzetbiztonsági érdek vagy a társadalmi rend védelme. Az EJEB értelmezésében az ütköző jogok elbírálásánál optimális esetben ugyanarra a döntésre kell jutni, függetlenül attól, melyik jog sérelmének szempontjából vizsgálják az ügyet.⁷ Itt négy olyan helyzetet foglalkozunk, amely véleményünk szerint átfogja az említett konfliktusokat és jól illusztrálja a teendőket az ütköző jogok esetén: (1) a jó hírnévhez való jog, (2) a szellemi tulajdonhoz való jog, (3) a kiskorúak joga, társadalmi rend fenntartása és (4) a vallások, tanításaik és a híveik jogszerű kritikája.

1. A jó hírnévhez való jog, melyet az EEJE 8. cikke garantál, és a szólásszabadság könnyen konfliktusba kerülhet pontatlan információk esetén. Olvashattuk, hogy a félrevezető tájékoztatás nemcsak a jó hírnév sérelméhez vezethet, de sérti az olvasók releváns információkhoz való hozzájutásának jogát is. A szólásszabadság és a jó hírnévhez való jog ütközése gyakran az értékítélet és a tények összemosására vezethető vissza, ami az információközlő oldaláról a felelős újságírás szabályaival szemben rosszhiszemű magatartásról tesz tanúbizonyságot. Az *Ivanovo Press versus Oroszország* ügyben az EJEB egyszerre vizsgálta a felperes négy ügyét. Mindegyikben a kiadó újságírói helyi politikusok és közszereplők ügyeit tárták a nyilvánosság elé. Az orosz bíróság minden esetben elmarasztalta és pénzbeli szankciókkal sújtotta a kiadót és a szerzőket a politikusok és közszereplők jó hírnévhez való jogának megsértése miatt. Az EJEB döntésében a jogsértések háttérében álló konfliktust a tények és értékítélet keveredésével magyarázta. Ennek megfelelően kimondható, hogy a sajtószabadsághoz mind a tények, mind az értékítéletek kifejezése hozzátartozik, de használatuk módja különböző. A bíróság döntésének értelmében a különbség a tények állítása és az értékítéletek kifejezése közt abban áll, míg a tényeket lehet és kell is bizonyítani, addig az értékítélet a szerző véleményét tükrözi, amely lehet provokatív és túlzó is, így az nem szorul bizonyításra.⁸ Ezzel párhuzamosan a bíróság értelmezéseiben azt is megtaláljuk, hogy értékítélet egészen addig jogszerű, amíg a tények állításaival szemben nem torzítja a valóságot, függetlenül a személyes, provokatív, sőt túlzó megjelenésétől, így az olvasóban nem kelt hamis benyomást.⁹ Az EJEB nem erősítette meg az orosz bíróság döntését, és igazat adott a felperes sajtónak, azaz megállapította a 10. cikk sérelmét. A döntésben szerepet játszott az értékítélet megfogalmazásának joga, illetve a politikai kommunikáció esetén megengedhető provokatív stílus, továbbá a bíróság rámutatott, hogy közszereplőknek többet kell politikai beszéd esetén tolerálniuk.

2. A szólásszabadság a szerzői jogokkal is könnyen konfliktusba kerülhet, melyet az Egyezmény első kiegészítésének első cikke, mint a tulajdonhoz való jogot garantálja. Az internethasználat jelenlegi körülményei között ez a probléma hangsúlyosabbá válik. A *Neij és Sunde Kolmisoppi v. Svédország* ügyben egy internetes technikai szolgáltató üzemeltetőt ítélték börtönbüntetésre és pénzbírságra szerzői jogok megsértése miatt. A torrentoldal üzemeltetői lehetőséget biztosítottak a szerzői jogot sértő magatartásra, amikor a felhasz-

⁷ Satakunnan Markkinaporssi Oy And Satamedia Oy v. Finnország ügy *Ítélet* § 163

⁸ Ivanovo Press And Others v. Oroszország ügy *Ítélet* § 72.

⁹ Ivanovo Press And Others v. Oroszország ügy *Ítélet* § 77.

nálók szoftvereket, videókat és egyéb szellemi tulajdonjoggal védett információt tölthettek fel és le az oldal segítségével. Az EJEB megerősítette a svéd döntést. A tartalomszolgáltató üzemeltetői azzal védekeztek, hogy ők csak az infrastruktúrát szolgáltatták a szólásszabadság gyakorlásához és a jogsértést nem ők, hanem a felhasználók követték el. Ezzel szemben a bíróság bizonyítottan látta, hogy a szolgáltató mint harmadik fél tevőlegesen vett részt a jogsértő magatartásban, mert a szolgáltatásával szándékosan hozzájárult a szerzői jogok megsértéséhez, így a kifejezés szabadságának jogellenes gyakorlásához. Továbbá a bíróság kifejtette, hogy a kereskedelmi, kommunikáció, ebben az esetben szerzői jogokkal védett szellemi termékek megosztása esetében a kifejezés szabadsága inkább korlátozható és szankcionálható, mert nem járul hozzá a demokratikus folyamatokhoz, így ez esetben a szabadságvesztéssel járó szankciót is jogszerűnek ítélték.¹⁰

3. A kifejezés szabadságának jogszerűtlen gyakorlása a társadalmi rendet is veszélyezteti, amikor kiskorúak jogait sérti. A *K.U. versus Finnország* ügyben egy 12 éves fiú adataival (fotók, elérhetőségek) készítettek profilt egy társskereső oldalon, amelyre akkor derült fény, amikor valaki jelentkezett a hirdetésre. A fiú szülei kérték a szolgáltatót, hogy távolítsák el a profilt, de ők a hatályos jogszabályra és ezzel kapcsolatban a szólásszabadságra hivatkozva megtagadták ezt. A finn bíróság a szolgáltató javára döntött a jogszabályi körülményeknek megfelelően hivatkozva a kifejezés szabadságának fontosságára. Az EJEB ezzel szemben nem erősítette meg a finn döntést, mert azzal érvelt, hogy a kiskorúak védelme a társadalmi rend védelmét jelenti¹¹, és ehhez az államnak megfelelő jogi szabályozást kell alkotnia, amely ilyen esetekben jogszerűen korlátozza a kifejezés szabadságának gyakorlását, azaz ebben az ügyben a tartalomszolgáltató köteles a kifejezés szabadságát korlátozva törölni a jogsértő profilt, és ezt az államnak megfelelő jogi szabályozással kell biztosítania.

4. Érzékeny téma napjainkban, hogy hogyan kritizálhatunk vallási doktrínákat, azok követőit, illetve szokásaikat jogszerűen. Nagy nyilvánosságot kapott a közelmúltban az EJEB azon döntése, amit a média úgy tált, hogy a bíróság szerint emberi jogokat sértő kifejezés Mohamed prófétáról azt állítani, hogy pedofil volt. Az *E.S versus Ausztria* ügy döntéséből azért árnyaltabb képet alkothatunk. Az egyik ausztriai párt iszlám témájú konferenciasorozatot szervezett, amelyen az egyik előadó egy gondolatsor végén felvetette azt a kérdést, hogy ha Mohammed egy 6 éves kislánnyal házasodott össze, és 9 éves kora után halt vele, akkor a mai jogrend szerint Mohammed pedofilnak számítana-e. Ezért büntető-eljárást indítottak ellene és közel 500 eurós pénzbüntetéssel sújtották. Az EJEB a döntésében az osztrák bíróságnak adott igazat. Azzal magyarázták a bírók a döntésüket, hogy az előadó tényekkel nem alátámasztott értékítéletével sértette az Egyezmény 9. cikkében garantált jogokat: a gondolat- a lelkiismeret- és vallásszabadságot, és azok gyakorlóinak jogait, és ezzel veszélyeztette az osztrák törvényben a társadalom számára garantált vallási békét. A bíróság döntése alapján, a hiányos európai gyakorlatból kifolyólag a részes államok szólásszabadságot limitáló jogköre szélesebb, ha a társadalmon belüli vallási béke veszélybe kerül. Bár az EJEB azt nem magyarázta, hogy mennyiben volt jogszerű a vitatott kifejezés büntetőjogi besorolása, ha már az osztrák ügyészség sem gyűlöletbeszéd bűncselekményeként kezelte az ügyet, hanem a vallási érzékenység megsértése volt a vád azzal, hogy tiszteletlenül szolt egy köztiszteltetnek örvendő vallási objektummal szemben.¹² Az EJEB

¹⁰ Fredrik Neij And Peter Sunde Kolmisoppi v. Svédország *Ítélet* § 12.

¹¹ K.U. v. Finnország *Ítélet* § 45.

¹² E.S. v. Ausztria ügy *Ítélet* § 43.

mindössze a büntetés szimbolikus jellegét hangsúlyozva ment el a kérdés mellett. Ezzel párhuzamosan az ítélet magyarázatában a bíróság deklarálta többek közt azt is, hogy a vallás és követőik nem mentesek a kritika alól, sőt éles, támadó jellegű kritika is megengedett; itt utaltak egy 2006-os ügyre. Az *Aydin Tatlav versus Törökország* ügyben, az iszlám vallást kritizáló könyv 5. kiadása után az író szakértőt perbe fogták és el is ítélték. Az EJEB a török döntést jogellenesnek minősítette, mert ahogy fogalmaztak, a valláshoz való jog nem korlátlan, nem gyakorolható más jogok sérelmének rovására, a követőiknek pedig tolerálniuk kell az esetleg akár támadó jellegű sokkoló kritikákat, abban az esetben, ha a téma nyilvános érdeklődésre tarthat számot, így a kifejezés politikai értelmezést nyerve hozzájárul a demokratikus társadalom fenntartásához.¹³ Mindezek csak abban az esetben érvényesek, ha a kritika pontos, jó hiszemben készült, tényekre és jogszerű értékítéletekre alapozott objektív információ eredménye.

Összefoglalva kijelenthetjük, hogy a jogok ütközésének lehetősége különleges karaktert kölcsönöz a szólásszabadság természetének. Az ütközés történhet társadalmi és magán szinten megjelenő jogok mentén. Míg a társadalmi rendet veszélyeztető kifejezés estén, például a kiskorúak jogsérelme, a szólásszabadság tágabb értelemben korlátozandó, addig az egyéni jogokkal való ütközésnél különbséget kell tenni kereskedelmi és politikai kommunikáció között, így a határképzést is annak megfelelően kell kialakítani, hogy az adott kommunikációs helyzet mennyiben járul hozzá a társadalom demokratikus működéséhez.

Politikai kifejezés

A kifejezés szabadságának önmagában vett célja, hogy megfelelő jogi körülményt teremtsen a társadalom tagjai számára személyiségük kiteljesítésére, és ezzel összefüggésben a demokratikus folyamatokban való részvételre, ezért különbséget kell tennünk (1) a kereskedelmi kommunikáció és politikai kifejezés között. Továbbá a politikai kommunikáción belül is érdemes megkülönböztetnünk (2) a legális, (3) a legalitás határait átlépő politikai kifejezést, illetve (4) a gyűlöletbeszédet. A szabadságjog természetének vizsgálatakor fontos szempont továbbá a jogsértő kifejezés (5) szankcionálásának problémája.

1. A kereskedelmi kommunikáció során a magánérdek dominál a társadalmi érdekekkel szemben, így a kereskedelmi jellegű kifejezés nem járul hozzá közvetlenül a demokratikus folyamatokhoz. Ahogy az *Ashby Donald and Others v. Franciaország* ügy megítélésénél az Emberi Jogok Európai Bírósága kifejtette, a kifejezés szabadságára hivatkozó fotósok nem közérdekű kommunikációban vettek részt, hanem a privát érdekeik mentén használták a képeket, amelyek szerzői jogot sértettek. Egy párizsi divatbemutatón három fotós képeket készített, és a divatbemutatót rendező divatcégek engedélye nélkül publikálták azokat az interneten, ezért pénzbüntetésre ítélték őket. A francia államnak adott az Emberi Jogok Európai Bírósága igazat, mert a kereskedelmi kommunikáció estén tágabb a mozgáster a szólásszabadság korlátozására, ha az privát érdekekkel kerül összeütközésbe és nem szolgál társadalmi érdeket, illetve szükségtelen a demokratikusan működő társadalom szempontjából.¹⁴

¹³ A.T. v. Törökország Ítélet § 27.

¹⁴ EJEB *Internet: case-law of the European Court of Human Rights* (2015) p. 46.

2. A jogszerű politikai kifejezés, ellentétben a kereskedelmi kifejezéssel, szűkebben korlátozandó.¹⁵ Ez derül ki az *Eon v. Franciaország* ügy indoklásából. 2008-ban a francia elnök ravali látogatása alkalmából egy politikai aktivista, Eon úr az elnököt szatirikusan kritizáló molinót feszített ki, az erről készült felvétel a világhálót is bejárta. Rögtön letartóztatták, és az elnök, illetve az intézménye elleni támadásért, ami büntető jogi kategória Franciaországban, 30 eurós pénzbírságra ítélték. Miután nem kapott jogorvoslatot, az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordult. A Bíróság azt vizsgálta, hogy a francia ítélet megfelelő-e a demokratikus társadalomban szükséges kritériumnak. A Bíróság megállapította, hogy az aktivista tette nem sértette az elnököt sem a személyében, sem a becsületében, továbbá hogy a demokratikus folyamatok szempontjából szükséges, hogy a politikai esetekben a 10. cikk korlátozását szűken értelmezzék, ezenfelül a politikai beszédben a szatirikus kritika, mint a művészi kifejezés egy formája is bele tartozik.¹⁶ Az indoklásból kiderül az is, hogy a kiegyensúlyozott demokratikus működés megkívánja az esetleg támadó jellegű, zavaró vagy éppen sokkoló, túlzó, provokatív politikai kifejezés legalitását¹⁷, éppen ezért a közszereplőknek többet kell tolerálniuk is.

3. Természetesen a politikai beszéd sem korlátlan. A nyíltan gyűlöletkeltő, erőszakra, illetve joghátránnyal járó megkülönböztetésre buzdító beszéd politikai kommunikáció esetében sem jogszerű. A *Willem v. Franciaország* ügy jól érzékelteti a szűken értelmezett határok túllépését. 2002-ben egy francia polgármester a palesztinok harcával együtt érző rokonszenvét úgy mutatta ki, hogy az általa kormányzott várost az izraeli termékek bojkottjára szólította fel. A helyi zsidó közösség nemzeti, faji és vallási alapú hátrányos megkülönböztetés miatt tett feljelentést, és pénzbírságra ítélték a polgármestert. Az Emberi Jogok Európai Bírósága nem találta megalapozottnak a polgármester érveit a kifejezés szabadságának megsértésében, még akkor sem, ha politikai kommunikáció állt a háttérben. Indoklásában a francia bíróság ítéletét a demokratikus társadalomban szükséges kritérium mentén jogosnak ítélte az EJEB, és rámutatott, hogy a polgármestert nem a politikai kifejezéséért ítélték el, hanem a kifejezésben rejlő joghátrányt okozó diszkriminatív aktusáért.¹⁸

4. A gyűlöletbeszédet a nemzetközi és európai emberi jog büntetőjogi kategóriába sorolja. Megítéléséhez elengedhetetlen a gyűlöletbeszéd definíciója, bár nem létezik egységes, jogilag elfogadott értelmezés. Ennek ellenére léteznek olyan összetevők, melyek együttes megléte esetén beszélhetünk gyűlöletbeszédéről. Ezek közé tartozik az erőszakra és/vagy joghátrányt okozó megkülönböztetésre való felszólítás, a jogsértő kifejezés nyilvánossága, a gyűlöletbeszédet megfogalmazó személy közszereplő jellege, és nem utolsósorban az erőszak, illetve megkülönböztetés bekövetkeztének valószínűsége (Sellars 2016). Mindezek fényében, illetve az azóta tapasztalt európai politikai események függvényében érdekes megvizsgálni a *Féret v. Belgium* ügyet. Daniel Féret a belga Nemzeti Front elnökeként és parlamenti képviselőként az 1999–2001-es időszak kampányaiban részt vett olyan propagandaanyagok elkészítésében és terjesztésében, amelyek felhívták a figyelmet a migráció okozta kulturális, és ezzel összefüggésben gazdasági, társadalmi és politikai konfliktusokra. Gyűlöletbeszédért elítélték, képviselői mentességét felfüggesztették, és a belga bíróság faji, nemzeti és etnikai alapon meghatározott közösség elleni izgatás vád-

¹⁵ *Eon v. Franciaország* ügy *Ítélet* § 59.

¹⁶ *Eon v. Franciaország* ügy *Ítélet* § 60.

¹⁷ *Axel Springer v. Németország* ügy *Ítélet* § 78; ENSZ *ibid.* 11. szakasz

¹⁸ *Willem v. Franciaország* ügy *Ítélet Press Release* § 3.

jával 10 hónap szabadságvesztésre, közmunkára, a parlamentből tíz éves kitiltásra és pénzbüntetésre ítélte. Féret úr az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordult jogorvoslatért. A bíróság nem egyhangú ítéletében helyben hagyta a belga döntést, és elismerte, hogy az ítélet nem sérti a 10. cikk rendelkezéseit, mert jog által meghatározott és a demokratikus társadalom szempontjából szükséges ítélet született, és mert a közrend védelmében jártak el. Összevetve az ítéletet és a kommunikációs anyagok tartalmát és az eltelt idő alatt tapasztalt fejleményeket, nagyon úgy tűnik, hogy az EJEB tényleg vitatható döntést hozott, mert nem különböztette meg az uszítást és a veszélyre való figyelemfelhívást Féret képviselő kifejezésének megítélésénél.

5. A jogsértő kommunikáció szankcionálásánál a szabadságjog dekriminalizálása az útmutató.¹⁹ Ennek oka, hogy a véleménynyilvánítás büntethetősége könnyen visszafoghatja egy nézet kifejezésének szándékát, azaz érvényesülhet a „chilling effect”, ami a demokratikus működés szempontjából káros. Különbséget kell azonban a szankcionálás esetében is tenni a kereskedelmi és politikai kifejezés között. A kereskedelmi kommunikációban az esetleges jogsérelmek szankcionálása szélesebb skálán mozog. Ahogy az *Ashby Donald and Others v. Franciaország* ügy esetében is olvashattuk, a szerzői jogot sértő tartalmak közlése több ezer eurós bírságot vont maga után, melyet az Emberi Jogok Európai Bírósága arányos szankcióként értelmezett. Sőt, ahogy az előző részben a svéd ügyben is a szerzői jogokkal ütközés esetén láthattuk, súlyosabb esetben az elzárás is jogszerű szankció lehet. Ezzel szemben a politikai kommunikáció esetében a közösségi érdek megkívánja, hogy az államok csak a tényleges jogsértés, illetve bűncselekmény, gyűlöletbeszéd esetében avatkozzanak be, ezzel összefüggésben a kormányzat és a politikai közszereplőknek több toleranciával kell viselniük az esetleges kritikát. Az *Eon v. Franciaország* ügy esetében az Emberi Jogok Európai Bírósága hatályon kívül helyezte a francia bíróság döntését, mert a politikai diskurzus esetében a szatíra mint a kritika eszköze megengedett, sőt az EJEB döntéseinek értelmében a legális politikai kommunikáció nem csak támadó jellegű, de sokkoló, zavaró, túlzó és provokatív is lehet egészen addig, amíg mások jogát nem sérti, de a szankcióknál figyelni kell a „chilling effect” esetleges visszatartó hatására. A gyűlöletbeszéd ezzel szemben büntetőjogi kategóriába tartozik. A *Féret v. Belgium* ügy esetében a Bíróság a börtönbüntetést is jogosnak ítélte, mert, ahogy fogalmazott, azok az esetek, ahol az alapértékek sérülnek, és az ügy érinti a nemzetbiztonságot, ott az elrettentés elfogadható eszköz a probléma kezelésére.

Ahogy olvashattuk, a politikai kommunikáció esetén szűkebb a kifejezési szabadság korlátozásának lehetősége, mert az szervesen hozzájárul a demokratikus folyamatok működéséhez. Bár a politikai kifejezés lehet támadó jellegű, sokkoló, zavaró, túlzó, szarkasztikus, nem lépheti át azt a határt, amely után mások joghátrányával kell számolni, vagy a közrendet sérti. A politikai beszéd szankcionálásánál a „chilling effect” elkerülése a cél a demokratikus folyamatok biztosítása végett, ezzel szemben a kereskedelmi, illetve a büntetőjogi kategóriába tartozó kifejezés, mint a gyűlöletbeszéd esetében akár a szabadságvesztéssel járó elrettentő szankcionálás is megengedett.

¹⁹ EJEB *ibid.* p. 34; Frank La Rue, *Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression*, Human Rights Council.

Online versus Offline

Az interneten, illetve a fizikai világban érvényesülő kifejezés szabadsága eltérő arcot mutat a két kommunikációs közeg természetében rejlő különbségből kifolyólag. Ezt tükrözik vissza az EJEB döntései is. Alapvetően az internet természetéből fakadó két sajátosság mentén tesznek különbséget az online és offline kifejezés jogszerű használata között. Az egyik az interneten elérhető (1) információ mennyiségének különbsége, a másik pedig az internet kínálta társadalmi interakciós közeg, azaz a (2) „many-to-many”, illetve „many-to-one” kommunikáció lehetősége.

1. Az interneten elérhető információ mennyisége befolyásolja a kifejezés szabadságának korlátozhatóságát. Ezt olvashatjuk az EJEB *Mouvement Raelien Suisse v. Svájc* ügyben is, ahol a bíróság helyben hagyta a svájci döntést. A felperes egy vallási közösség, mely plakátkampányt indított tevékenységük reklámozása céljából. A svájci hatóságok megtiltották a plakátok kihelyezését, és ezt a döntést a svájci bíróság megerősítette, azzal az indoklással, hogy a mozgalomnak a kifejezés szabadságához fűződő joga nem sérül, ha párhuzamosan a tevékenységükkel, eseményeikkel kapcsolatos információ online is elérhető.²⁰

2. A kibertér kínálta interakciós környezet lehetővé teszi a „many-to-many”, illetve a „many-to-one” kommunikációs helyzetet, ellentétben az offline világ „one-to-many” tájékoztatási modelljével, ezzel komolyan befolyásolva a szabadságjog érvényesülésének körülményeit. Az *Animal Defenders International v. Nagy Britannia* ügyben egy állatvédő civil szervezet szeretne volna televíziós reklámon keresztül egyik kampányát bemutatni, ám ezt megtiltották a kampány politikai tartalmára hivatkozva, így védve az offline műsorszolgáltatás politikai pártatlanságát.²¹ Miután a brit bíróság helyben hagyta a tiltást, a civil szervezet az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordult jogorvoslatért a 10. cikkben garantált kifejezés szabadságjogának sérelmére hivatkozva. Az EJEB helyben hagyta a brit döntést, azzal az indokkal, hogy az offline műsorszolgáltatás „one-to-many” információs modelljének hatása erősebb az internet kínálta „many-to-many” kommunikációs körülményekhez képest, így a tiltás nem sértette a civil szervezet szabadságjogát, amikor a politikai pártatlanságra hivatkoztak.

A szólás szabadság természetét a kibertér az elérhető információ mennyisége, illetve a „many-to-many” kommunikációs helyzetten keresztül befolyásolja. Jogi szempontból ez azzal a következménnyel jár, hogy ha az interneten keresztül elérhető az információ és gyakorolható az interakció, akkor lehetőség adódik a kifejezés szabadságának offline korlátozására.

Kötelesség és felelősség

Eddig a vélemény és kifejezés szabadságának természetét vizsgáltuk. Megállapíthatjuk, hogy az információ tartalmát és jellegét tekintve kritikus tényező a jog érvényesülésében. Ezenkívül a közösségi és privát szinten megjelenő jogokkal könnyen konfliktusba kerül-

²⁰ *Mouvement Raelien Suisse v. Svájc* ügy *Ítélet* § 75.

²¹ *Animal Defenders International v. Nagy Britannia* ügy *Ítélet* § 118.

het, amit a kereskedelmi és politikai kommunikáció közötti különbség, illetve az online és offline körülmények tovább bonyolítanak. Mindezeknek a tulajdonságoknak a figyelembevételével kell a szabadságjog érvényesülését biztosító szereplőknek szervezniük a tevékenységüket. A következőkben ennek problémáinak nézünk utána.

Államok

A szabadságjog érvényesülését biztosító elsődleges szereplők az emberi jogi szerződések részes államai. Az emberi jogi értelmezések és az EJEB joggyakorlatának figyelembevétele mellett három csoportra oszthatjuk az államok köteleességét és felelősségét a szólásszabadsággal kapcsolatban: (1) pozitív köteleesség, (2) negatív köteleesség, (3) a sajtójellegű szerepet betöltők munkájának tiszteletben tartása.

1. Az államok pozitív kötelessége olyan jogi környezet kialakítása, amelyben a kifejezés szabadsága a nemzetközi emberi jogi normáknak megfelelően érvényesülhet. A jogszabálynak precízen megfogalmazottnak és következményeit illetően előre láthatónak kell lennie. Az *Editorial Board of Pravoye Delo and Shtekel v. Ukrajna* ügyben a bíróság a rámutatott, hogy a 10. cikk értelmében az államok pozitív kötelessége a kifejezés szabadságának használatához a jogi feltétel megalkotása, precízen megfogalmazott módon. Ebben az ügyben egy újságíró az internetről letöltött, potenciálisan rágalmozó cikket jelentetett meg, ezért pénzbírságra és bocsánatkérésre ítélték a cikkben megjelenített közszereplő jó hírnevének megsértése miatt, függetlenül attól, hogy a forrást megjelölte, és az átvett cikk tartalmától a távolságot megtartotta. Az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt az ukrán állam érvétele szerint a döntés mögött az állt, hogy nem létezik olyan jogforrás, amely ilyen esetekben védené az újságírókat. Az Emberi Jogok Európai Bírósága ezzel szemben úgy értelmezte a döntését, hogy mivel az államok kötelessége a szabadságjog gyakorlásához a megfelelő jogi keret megteremtése, így az az érv nem elfogadható, hogy nem létezik olyan precízen megfogalmazott és a következményeit illetően előrelátható jogi aktus, amely mentén az újságíró gyakorlatát jogszerűnek ítélték volna.²²

2. Az államok negatív kötelessége a szabadságjog megsértésének elkerülése. Az *Ahmet Yildirim v. Törökország* ügyben egy felhasználó a Google szolgáltatását használva Atatürkököt kritizáló publikációt jelentetett meg. A török állam pedig technikai megoldások hiányára hivatkozva nemcsak a felhasználó saját weboldalát tette elérhetetlenné a kritikát feltöltő „public watchdog” számára, hanem a Google összes szolgáltatásának elérését. Az EJEB ezt a felhasználó szabadságjogának sérelmeként határozta meg, mert a kérdéses oldal hozzáférése túl a jog gyakorlásához szükséges egyéb információtól, az alapjogának gyakorlásától is elzárták a felhasználót.²³ A bíróság a döntésében rámutatott, hogy az államok kötelessége a jogsértések elkerülése végett a technológiai fejlődés nyomon követése²⁴ és az ehhez szükséges jogi háttér megteremtése.

3. Az államok kötelessége továbbá a sajtó és az újságírók munkájának tiszteletben tartása és a releváns információk biztosítása a jogszerű demokratikus működéshez, ezzel biztosítva a társadalom szolgálatában a szabad, cenzúra- és akadálymentes média, sajtó működését. Ezen felül a politikai és oknyomozó újságírás magasabb szintű védelemben kell,

²² *Pravoye Delo and Shtekel v. Ukrajna* ügy *Ítélet* § 66.

²³ *Ahmet Yildirim v. Törökország* ügy *Ítélet* § 33.

²⁴ ENSZ *ibid.* § 15.

hogy részesüljön.²⁵ A *Becker v. Dánia* ügyben az újságíró olyan írást jelentetett meg, amely hatással volt a részvényárfolyamokra, így Norvégia gazdaságára is. Az információhoz egy olajtársaság részvényesétől jutott, aki a félrevezető információval jogtalan üzleti előnyre szeretett volna így szert tenni. Mikor fény derült a szándékos félrevezetésre, a rendőrség letartóztatta a részvényest, aki beismerte, hogy hamis információval látta el a sajtót. Ezzel párhuzamosan a rendőrség a cikket megjelentető újságírónőtől is kérte, hogy fedje fel a forrását, de ő megtagadta a választ, hivatkozva a sajtószabadságra, mely védi az újságírók forrásainak anonimitását.²⁶ A norvég bíróság az újságíró ellenében döntött, mert a sajtószabadság és az újságírók forrásának védelme korlátozható, illetve feloldható, ha társadalmi rend védelme áll a háttérben. Az újságíró az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordult, sérelmezve a 10. cikkben garantált szabadságjogának megsértését. Az EJEB a publicista jogsérelmét bizonyította, mert bár igazat adott a norvég bíróságnak, de a jelen esetben az ügyet nem befolyásolta volna, ha az újságíró eleget tesz a kérésnek, és felfedi a valótlán információ származását, viszont az állam hozzáállásában nem tett eleget a sajtó munkájával szembeni kötelezettségének²⁷, növelve ezzel a „chilling effect” visszartató erejét.

Láthatjuk, az államoknak, mint a szabadságjog érvényesülésének fő felelőseinek precízen megfogalmazott, és a következményeit illetően előrelátható jogszabályok alkotásával kell biztosítaniuk a jogszerű körülményt a szólásszabadság gyakorlásához. Ezen felül a digitális korban a technológia fejlődés követése és a jogszabályi alkalmazkodás elengedhetetlen az államok részéről. Továbbá az államoknak külön figyelmet kell fordítaniuk a sajtójellegű szerepet betöltő aktorok munkájának tiszteletben tartására, a média demokratikus folyamatokban betöltött szerepének megfelelően.

Közvetítők

A közösségi médiumok, tartalomszolgáltatók szerepe felértékelődött a mobilinternet elterjedésével. Ma már országok, társadalmak sorsa múlhat a tartalomszolgáltatók felelős magatartásán. Alapvetően két csoportba szervezhetjük a harmadik felek, azaz közvetítők feladatait és kötelességeit a kifejezés szabadsága érvényesülésének folyamatában: (1) a tartalomszolgáltatók kötelességei és felelőssége a felhasználók jogsértő magatartása esetén, (2) a közvetítők saját működésükkel kapcsolatos kötelességei és felelőssége.

1. Különbséget kell tenni technikai szolgáltató és tartalomszolgáltató közt a felhasználók magatartásáért vállalt közvetítői felelősség esetén, mert míg az első esetben csak a technikai infrastruktúra biztosításáról van szó, addig a tartalomszolgáltató, például a közösségi médiumok befolyással vannak az oldalaikon megjelenő tartalomra és a felhasználói interakcióra, így befolyásolva a kifejezéshez fűződő szabadságjog érvényesülését.²⁸ A *Delfi AS v. Észtország* ügyben egy éjszta hírszolgáltató egy balestről tájékoztatta az olvasóit, miután néhány olvasó önmagából kikelve súlyosan támadta, fenyegette, és ezzel sértette az emberi jogaiban a balesetet okozó sofőrt. Az esemény után hat héttel, felszólítás után ugyan a hír-

²⁵ EJEB *Internet: case-law of the European Court of Human Rights* (2015) p. 21.

²⁶ ENSZ *ibid.* 45. szakasz.

²⁷ *Becker v. Dánia* ügy *Ítélet* § 83.

²⁸ *Delfi AS v. Észtország* ügy *Ítélet* § 65.

szolgáltató eltávolította a kommenteket, az észti bíróság mégis elmarasztalta őket. Az Emberi Jogok Európai Bírósága az ügy vizsgálata után úgy ítélte, hogy Észtország bírósága helyesen döntött, mert harmadik fél is felelős lehet a jogok súlyos sérelme esetén, illetve az internet sajátos természetéből kifolyólag ilyen esetben az azonnali reakció, a tartalom törlése a megfelelő magatartás, ellentétben a hagyományos megoldással szemben („notice and take down”). A Bíróság eme döntése vitát váltott ki, mert a cenzúra privatizálásával megnőhet a veszélye a 10. cikk sérelmének. Ezzel szemben az *MTE – Index v. Magyarország* ügyben az Emberi Jogok Európai Bírósága a magyar döntéssel ellentétben nem állapította meg a tartalomszolgáltató felelősségét. Az ügyben a Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete egy figyelmeztetést fogalmazott meg egy ingatlanközvetítő magatartásával kapcsolatban, amit az Index hírportál is közölt. A hozzászólók sértő megjegyzésekkel illették a nevezett ingatlanközvetítő céget. A cég képviselője anélkül, hogy a kommentek eltávolítását kezdeményezte volna a tartalomszolgáltatónál, rögtön bírósághoz fordult, ahol a javára született döntés, amit az Emberi Jogok Európai Bírósága felülbírált a tartalomszolgáltató javára. Első ránézésre ezek egymásnak ellentmondó ítéleteknek tűnhetnek, de górcső alatt vizsgálva jól kirajzolódnak a két jog közötti különbségek, a kifejezés szabadsága és a magánélet tiszteletéhez való jog ütközésében tetten érhető problematika természete, ami az ítéletek közötti különbséget befolyásolja. A Bíróság a két jog ütközésénél olyan kritériumok mentén döntött, mint (a) a hozzászólások környezete és tartalma, (b) a sértett és hozzáállása, (c) illetve a jogsértő és magatartása. E kritériumok mentén látható a különbség a két ügy között: (a) míg a Delfi oldalán hozzászólóknál megvalósult a gyűlöletbeszéd és az erőszakra felszólítás, addig a MTE – Index hozzászólói esetében nem voltak ilyen értelemben törvénytelennek minősíthetők a kommentek, (b) a Delfi esetében a sértett természetes személy volt, aki kérte a kommentek törlését, az MTE – Index ügyben ez nem történt meg, hanem rögtön jogi útra terelte az ügyet az érintett jogi személy, (c) a Delfi ügyében egy privát tartalomszolgáltató a harmadik fél, addig az MTE – Index esetében olyan szervezet, amely tagjainak érdekeit képviseli, amelytől az Index leközölte a figyelmeztetést.

2. A közvetítők jogszerűtlen magatartását üggyel még nem tudjuk illusztrálni, viszont a megismert jogszabályokból, azok magyarázataiból, illetve az EJEB joggyakorlatából leképezhető, hogy bizonyos magatartásformák, például a Facebooknál gyakorolt tartalomtörlések²⁹, fogalomértelmezések, mint a gyűlöletbeszéd, hovatovább önkényes szabadságjogmegvonás mint büntetési tétel, például a 30 napos letiltás, mennyiben jogszerű, és hol sérti a kifejezés szabadságának alapjogát.³⁰ A közösségi média szolgáltatója olyan tartalomszolgáltató, amely szervesen befolyásolja nemcsak a szabadságjog érvényesülését, hanem ezzel összefüggésben a felületén megjelent tartalmat. A szólásszabadság értelmezéseinek megfelelően, minden szereplő, beleértve közösségi médiát, amely befolyással van a tartalomfejlesztésre, sajtójellegű szerepet betöltő aktor³¹, így ugyanúgy a felelős újságírás szabályai vonatkoznak rájuk, mint a pontos és hiteles információközlés, jóhiszemű hozzáállás. Ezzel párhuzamosan és összefüggésben, a felhasználóknak a joga a hozzáférés a releváns sokoldalú információhoz, a részvétel a közösségi interakcióban, illetve a politikai kifejezés esetén a támadó jellegű, sokkoló, esetleg zavaró kifejezés is,

²⁹ Frank La Rue, *Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression*, Human Rights Council, § 42

³⁰ Frank La Rue, § 45.

³¹ Frank La Rue, § 19.

ezért a tartalomszolgáltatóknak, közösségi oldalaknak kötelessége ezen jogok biztosítása és sérelmük elkerülése.³²

Összefoglalva, láthatjuk, hogy a szabadságjog gyakorlását befolyásoló harmadik felek is felelősséggel tartoznak a jog érvényesüléséért. A közösségi oldalak, tartalomszolgáltatók a szabadságjog perspektívájából sajtójellegű szerepet betöltő aktoroknak minősülnek, mert befolyással bírnak az információ tartalmára és az interakció gyakorlására. A közvetítők felelősek lehetnek a felhasználóik magatartásáért, ha azok sértik mások jogait, továbbá a közvetítők felelőssé tehetőek, ha korlátozzák a szabadságjog érvényesülését.

Média

A sajtó és az újságírók, illetve a sajtójellegű szerepet betöltő aktorok „public watchdog” tevékenysége kritikus pont a kifejezés szabadságának érvényesülésében, mert közérdekű tevékenységet látnak el, ezért is élveznek különleges védelmet közösségi érdeklődésre számot tartó ügyek esetén, amit az államoknak tiszteletben kell tartaniuk.³³ Ezzel összefüggésben az államok határképzése a szabadságjog korlátozásánál rendkívül keskeny sávon mozog, ha a sajtó munkájának megítélése van terítéken. Mindez a kifejezés szabadságának érvényesüléséhez szükséges követelmény, így az újságírók kötelezettsége a jóhiszemű hozzáállás és a megbízható pontos információszolgáltatás, összhangban a felelős újságírás elveivel.³⁴ Ehhez elengedhetetlen (1) a személyiségi jogok és a kifejezés szabadságának ütközése esetén a helyes eljárás, (2) a jóhiszeműség és (3) a tényszerűség szem előtt tartása, továbbá az internet körülményei között (4) az archív információ kezelésének jogszerű megoldása.

1. A kifejezés szabadsága és a jó hírnévhez való jog konfliktusa kritikus probléma közösségi érdeklődésre számot tartó ügyek esetében. Az *Axel Springer AG v. Németország* ügy jól érzékelteti, milyen kritériumok mentén képzelhetjük el a két jog ütközésének kezelését. Egy közismert német televíziós személyiséget 2004-ben egy fesztiválon illegális szer birtoklásának vádjával letartóztattak. A német sajtóorgánum címdalán hozta a hírt, majd később a tárgyalásról is képekkel illusztrált tudósítást jelentettek meg egy újabb cikk erejéig. A közszereplő bírósághoz fordult, ahol az első cikk további megjelenését letiltották, és a kiadót pénzbüntetésre ítélték, azzal a magyarázattal, hogy a tévés személyiség magánélete nem tekinthető közügynek. A kiadó az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordult, ahol a Bíróság az ügy vizsgálata után megállapította, hogy a német döntés sérti 10. cikkben garantált szabadságjogot. A Bíróság az ügynél arra volt kíváncsi, vajon a 10. cikk korlátozása mögött megáll-e a demokratikus társadalom működése szempontjából szükséges kritérium. Ahhoz, hogy választ kapjanak a kérdésre és megtalálják a helyes egyensúlyt a két ütköző jog között a következő szempontokat vették figyelembe: (a) az ügy tekinthető-e a társadalom szempontjából közérdeklődésre számot tartónak. A bíróság megállapította, hogy közszereplők esetében akkor is beszélhetünk erről, ha nem feltétlen politikai témáról van szó. (b) A kérdéses ügyben megjelenő személy híressége, publikus jellege. Az ügyben a televíziós személyiség nem tekinthető átlagos magánembernek. Sőt, a kérdéses ügy sze-

³² Frank La Rue, § 48.

³³ Axel Springer v. Németország ügy *Ítélet* § 79.

³⁴ Axel Springer v. Németország ügy *Ítélet* § 93.

replője egy olyan sorozatban lett igazán ismert, amelyben nyomozót alakított. A bíróság ugyan megállapította, hogy a szerep és a színész nem keverendő össze, de a sorozat miatt a színész összeforrt annyira a karakterrel, hogy a szerepéből kifolyólag a kábítószerrel visszaélés különösen visszásnak hat. (c) A közszereplő magatartása, az ügyhöz való hozzáállása. A főszereplő maga kereste a reflektorfényt, tehát nem igyekezett a magánéletét minden áron a rivaldafény elől elrejteni. (d) A sajtó hozzáállása, az információ igazságtartalma. A felelős újságírás egyik sarokpontja a jóhiszeműség. Az ügyben a rosszhiszeműség nem volt igazolható, mert a felelős újságírás követelményeinek megfelelően pontos információval szolgáltak, sőt a közszereplő magánéletét nem is bolygatták. (e) A megjelent információ következménye a közszereplőre. Német oldalról nem tudták igazolni, hogy a közszereplő életét hátrányosan befolyásolták volna a sajtó által megjelentetett cikkek. (f) A sajtóra kirótt szankció. Az Emberi Jogok Európai Bírósága úgy ítélte, hogy jelen körülmények figyelembevételénél a későbbi ügyekre tekintettel a szankciónak visszatartó, „chilling effect” hatása lett volna.

2. A jóhiszemű hozzáállás a felelős újságírás elengedhetetlen eleme, mert a sajtó és az újságírók munkájukból kifolyólag közfeladatot látnak el, ami főleg az internet sajátos körülményei között speciális kötelességekkel és felelősséggel jár együtt. Ezt állapította meg az Emberi Jogok Európai Bírósága a *Růžový panter, o.s. v. Csehszlovákia* ügyben. Ebben az esetben egy korrupcióellenes civil szervezet jelentetett meg egy cikket az oldalán, amelyben számadásra kért egy cseh politikai vezetőt a régebbi kapcsolatait illetően, és amelyben két olyan fél is szerepelt, akiket gyilkosság előkészítésével vádoltak. A politikus eljárást indított az újságíró ellen a jó hírnévhez való jogának sérelme miatt, és a cseh bíróság a civil szervezetet el is marasztalta. Az Emberi Jogok Európai Bíróságához vitte az ügyet a szervezet, azzal érvelve, hogy a döntéssel a véleménynyilvánításhoz fűződő szabadságjogukban érte őket sérelem. A Bíróság a döntésében megerősítette a cseh döntést, és deklarálta, hogy nem sérült a civil szervezet és az újságírók joga a kifejezés szabadságához. A Bíróság a döntéséhez azt vizsgálta, hogy a cseh bíróság helyesen balanszírozott-e a 8. cikk és a 10. cikk között, azaz a jó hírnévhez való jog és a kifejezés szabadsága között. A bíróság megállapította, hogy ugyan az újságíró a tényeket írta meg, de a kifejezésével olyat képet alakított ki önkényesen a politikusról, ami nem felel meg a valóságnak. Az újságíró az „együtt bandáznak”³⁵ kifejezésével azt a benyomást akarta kelteni az olvasókban, hogy a politikus bűnözői körök tagja. Ezért a Bíróság megállapította, hogy az olyan értéktétel megfogalmazása, ami ellentmond a tényeknek, az olvasót félrevezeti, mert hamis benyomást kelt, tehát rosszhiszeműségről árulkodik. A Bíróság továbbá rámutatott, hogy az újságírók 10. cikkben deklarált joga kötelességgel és felelősséggel jár együtt, aminek többek között a jóhiszeműségen kell alapulnia.³⁶

3. A ténszerűség, a pontos információ a kifejezés szabadságjogának elengedhetetlen feltétele. A sajtó, az újságírók, akik tevékenységükből kifolyólag közfeladatot látnak el, így a ténszerű és pontos tájékoztatás vonalvezető, és a szenzációhajász, a tényeket az olvasók figyelmének felhívása miatt torzító hírközlés a társadalmi érdeket megjelenítő témában korlátozható. Ezt állapította meg az Emberi Jogok Európai Bírósága a *Stoll v. Svájc* ügy kapcsán 2007-ben. Egy újságíró Svájc Egyesült Államokban szolgálatot teljesítő nagykövetének egyik belső használatra szánt bizalmas feljegyzéséhez jutott hozzá némi késéssel, és abból részeket kivágva, a nagykövettel szembeni saját politikai véleményét

³⁵ „spolčila”

³⁶ *Růžový panter, o.s. v. Csehszlovákia Ítélet* § 32.

alátámasztó szövegkörnyezetben publikált egy cikket.³⁷ A feljegyzés számos további lapban is megjelent szerkesztés és félremagyarázás nélkül. A bizalmas diplomáciai dokumentum megjelenését követő botrány következményeként a nagykövetet leváltották, ezzel párhuzamosan az újságíró ellen is eljárást indítottak és őt pénzbüntetésre ítélték. Az indokolásban az szerepelt, hogy a büntetés mögött nem a bizalmas információ megjelenítése játszott szerepet, hiszen a demokratikus társadalom működése szempontjából fontos társadalmi érdeket szolgált³⁸, hanem a tények tálalásának félrevezető, szenzációhajhász stílusa, mellyel komoly károkat okozott a diplomáciai kapcsolatokban. Az Emberi Jogok Európai Bírósága helyben hagyta az ítéletet, és jogosnak ítélte az újságíró szabadságjogának korlátozását, és a szankciót is, mert a megjelentetett információ fontos társadalmi érdeket szolgált, viszont a tálalásának módjával, azaz a riport öncélú szerkesztésével, és sajátos környezetbe állításával, a tényeknek ellentmondó értékítélet megfogalmazása az időbeli pontatlanságával torzította az információt³⁹, így fölösleges károkat okozott a svájci nemzeti érdekeknek. A tisztán hamisnak ítélt információ nem tartozik a 10. cikk védelme alá. A *Schuman v. Lengyelország* ügyben 2013-ban a lengyel bíróság bűnösnek találta rágalmozás vádjában azt az újságírót, aki egy helyi politikus magánüzleteivel kapcsolatban jelentetett meg cikket az interneten, és az üzletekhez kapcsolódó jövedelmet három számjeggyel önkényesen megnövelte. Ezt a bíróság a felperes jó hírvéneke hamis információkra alapozott sérelmével magyarázta. Az újságíró az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordult, de a keresetet a Bíróság elutasította, azzal az indokkal, hogy a lengyel döntés helyes volt, és a nyilvánvaló hamis információ nem tartozik a 10. cikk hatálya alá.⁴⁰

4. Az online archív tartalom kezelése különleges figyelmet követel a sajtótól, mert az archív információ nem hordoz napi aktualitást, így a politikai kommunikáció speciális helyzete, ezzel összefüggésben a sajtó különleges szabadsága kevésbé érvényesülhet. Ezért az államok határképzése a szabadságjog korlátozására ilyen esetekben tágabban értelmezhető. Az interneten található jogsértő tartalom kezelése két egymástól eltérő szabályozás alá eshet, ezek a „single publication rule” és az „internet publication rule”. A különbség a két megítélés között abban rejlik, hogy az „internet publication rule” iránymutatását követve a jogsértő tartalom megjelenése a rágalmozás esetén alkalmazandó elévülési idő, 1 év után is önálló jogi eljárást vonhat maga után, szemben a másikkal. A *Times Newspapers Ltd (Nos 1 and 2) v. Egyesült Királyság* ügyben a Times két cikket jelentetett meg, amire a publikációkban említett személy pert indított a jó hírvéneke sérelmére hivatkozva. A publikálást követően a cikkek a kiadó online archívumába kerültek. A sértett fél erre reagálva egy nappal az elévülési idő után újabb eljárást indított. Kis idő elteltével a kiadó a két cikket megjelölte azzal a felszólítással, hogy rágalmozásnak minősülő tartalom olvasható bennük. Ennek ellenére elutasították keresetüket, melyben az elévülési időre hivatkozva szerették volna a második felelősségre vonást elkerülni. Az indoklásban az „internet publication rule” szabályait követve, a felelős újságírás szabályainak sérelmére hivatkozott a brit bíróság. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának azt kellett eldöntenie, hogy vajon az „internet publication rule” használata online archív kezelés esetén sértheti-e a véleménynyilvánítás szabadságát, mert a végláthatatlan perek lehetőségével növeli a „chilling effect” visszatartó erejének hatását. A Bíróság nem talált okot, ami magyarázta volna a sza-

³⁷ Stoll v. Svájc ügy *Ítélet* § 150.

³⁸ Stoll v. Svájc ügy *Ítélet* § 128.

³⁹ Stoll v. Svájc ügy *Ítélet* § 152.

⁴⁰ EJEB *Internet: case-law of the European Court of Human Rights* (2015) p. 30.

badságjog sérelmét. Az indoklás szerint az „internet publication rule” használata, tehát az elévülési idő utáni újabb jogi eljárás alkalmazása a kiadó, azaz a sajtó-jellegű szerepet betöltő fél magatartásától függ, azaz, abban az esetben alkalmazható ez a szabályozás, ha a kiadó nem a felelős újságírás szabályainak megfelelően kezelte a jogsértő tartalmat. Azzal érveltek, hogy az első eljárás után az archívumba feltöltött két cikk megjelölése nem jelentett volna olyan kihívást a tartalomkezelőnek, ami akadályozta volna a kifejezés szabadságának gyakorlásában, ezzel szemben az olvasót releváns információhoz juttatta volna az írások jogsértő tartalmával kapcsolatban, így megelőzve a sértett fél jó hírnevének további sérelmét.⁴¹

Összefoglalva elmondható, hogy az archív tartalom, bár fontos szerepet tölt be a szabadságjog érvényesülésében, nem hordoz napi aktualitást, így a sajtó politikai kommunikációban engedélyezett kivételezett helyzete kevésbé érvényesül, ezért a jogsértő tartalom archiválása különleges figyelmet kíván, ami ebben az esetben a jogsértő cikkek megjelölését, így az olvasó hiteles tájékoztatását, illetve a sértett fél felé tett pozitív gesztust jelentett volna.

Azt láthatjuk, hogy a média, a sajtó és a sajtójellegű szerepet betöltő aktorok különleges pozíciót foglalnak el a kifejezés szabadságának érvényesülésében, mert a társadalmi és demokratikus folyamatokból származó releváns információ elérését teszik lehetővé a szabadságjog alanyai számára. Ugyanerre vezethető vissza a sajtó magatartását szabályozó felelős újságírás követelményeinek betartása, ami elengedhetetlen a szabadságjog érvényesüléséhez. Ezért kiemelt figyelmet igényel a sajtó részéről a szólásszabadság és a privátszférához való jog ütközésekor a megfelelő balanszírozás, ami felelős újságírás szabályainak betartásával, azaz a pontos információszolgáltatással és a jóhiszemű hozzáállással érhető el, így a demokratikus rend fenntartása érdekében még bizalmas információk közzlése is megengedett. Az online archívum jogszerű kezelésének is a felelős újságírás követelményeit kell követnie, elkerülve így a véget nem érő jogsértéseket és az ezzel járó pereket.

Összefoglalás

Az írás céljaként jelöltük meg, hogy jogi válaszokat keressünk a nemzetközi és európai emberi jogok, az ENSZ Emberi Jogi Bizottság, és a szólásszabadságot vizsgáló raportőr jelentései, illetve az Emberi Jogok Európai Bírósága magyarázatainak és joggyakorlatának segítségével azokra a mindennapjainkat érintő konfliktusokra, problémákra, amelyek a vélemény és kifejezésének szabadságához fűződő alapjogunk sérelmére vezethetők vissza. Ezen problémák közt említhetjük (1) a félrevezető és álhíreket, (2) a rágalmozás problémáját, (3) a gyűlöletbeszédet, (4) a szerzői jogok sérelmét. A kifejezés szabadságának konfliktusai részben a szabadságjog természetének félreértelmezéséből fakadó jogszerűtlen használatra, részben az érvényesülését biztosítani hivatott szereplők jogsértő magatartására vezethetők vissza. A felhasznált jogi anyag alapján a kifejezés szabadsága jogi képpeséget biztosít a személyiség kiteljesítésére, ezzel biztosítva a demokratikus folyamatok működését, mindezek biztosítása pedig az államok, a közvetítők és a média feladata. A kifejezés szabadsága precízen megfogalmazott jogszabály által, meghatározott módon, mások vagy

⁴¹Times Newspapers Ltd. (Nos 1 and 2) v. Egyesült Királyság ügy *Ítélet* § 47 .

a közösség joginak sérelme esetén korlátozható, ha ez a demokratikus működés szempontjából szükséges. Korlátozható továbbá az offline kifejezés, ha a szabadságjog online gyakorolható.

1. A félrevezető és álhírek keletkezésének okaként jelölhetjük meg a pontatlan információ rosszhiszemű megalkotásának és közlésének problémáját. A pontos információ elengedhetetlen feltétele (a) a valós és fellelhető források felhasználása, (b) a minden fél szempontját bemutató objektív tájékoztatás, (c) az időbeli pontosság megtartása. A jóhiszemű hozzáállás feltétele pedig (a) a tények és (b) az értéktételek jogszerű használata. Az állítások, tények bizonyítása, az értéktételek tényeket nem cáfoló megfogalmazása. A nyilvánvalóan hamis információ nem tartozik a szabadságjog hatálya alá. A releváns információ biztosítása az államok részéről a publikus, kormányzati információk elérhetőségének lehetővé tétele, a közvetítők és a média részéről pedig a pontos információra alapozott jóhiszemű hozzáállás mellett fejlesztett tartalom és annak szolgáltatása.

2. A rágalmozás a kifejezés szabadságának a privátszférával való ütközésének konfliktusában keresendő, amikor a jó hírnévhez való jogot sérti. A konfliktus a sajtójellegű szerepet betöltő aktorok jogszerűtlen magatartására vezethető vissza, ami mögött a pontatlan információ közlése, és/vagy a tények és értéktételek összemosása, a tényekkel ellentétes értéktételek megfogalmazása vagy a nyilvánvalóan hamis információ közlése áll. Továbbá fontos paraméter, hogy a sérelmet elszenvedő fél magánszemély-e vagy nyilvános szereplő. Mert azoktól a személyektől, akik közérdeklődésre számot tartó, például politikai folyamatokban részt vesznek, a jog több toleranciát vár a szólásszabadság érvényesülésnek biztosításához. Általánosan elfogadott, hogy a rágalmozásra adott tartalom szolgáltatói reakció a „notice and take down” megoldás, de gyűlöletbeszéd esetén az azonnali reakció a jogszerű magatartás.

3. A politikai kifejezés a demokratikus társadalom működése szempontjából releváns tényező, ami lehet támadó jellegű, zavaró, sokkoló, túlzó és provokatív, ezzel szemben nem hívhat fel erőszakra és joghátrányt okozó megkülönböztetésre. Míg a politikai beszéd dekriminalizált, és a kereskedelmi kifejezés esetében az államok lehetősége a korlátozásra és szankcionálásra szélesebb, addig a gyűlöletbeszéd az büntetőjogi kategória. A gyűlöletbeszédnek nincs általánosan elfogadott meghatározása, de számos tényező együttállásánál, mint az erőszakra felszólítás, a közszereplő nyilvános beszéde, illetve az erőszak bekövetkeztének valószínűsége esetén következtethetünk gyűlöletbeszédre. Az államok feladata a gyűlöletbeszéd büntetőjogi kategóriába sorolása. Az online tartalomszolgáltatók, mint sajtójellegű szerepet betöltő aktorok, jogszerű magatartása pedig a politikai beszéd cenzúramentesítése, a hiteles információra alapozott, sokoldalú tájékoztatás biztosítása, és az említett feltételek megléténél a gyűlöletbeszéd törlése.

4. A szerzői jogok is gyakran kerülnek konfliktusba a kifejezés szabadságával, mindent az online lehetőségek fel is erősítik. A politikai beszéddel ellentétben a kereskedelmi kifejezés a privát érdekek mentén alakul, így az államok lehetősége a beszéd korlátozására, illetve az esetleges jogsértés szankcionálására szélesebb mezsgyén mozog. A tartalomszolgáltatók pedig büntetőjogi felelősséggel tartoznak, ha közvetlenül hozzájárulnak a szerzői jogok sérelméhez.

Egy szereplővel még nem foglalkoztunk. A kifejezés szabadságjogának alanyaival, azaz velünk, felhasználókkal, polgárokkal. Az említett konfliktusok feloldásában a mi jogszerű magatartásunk, illetve a jogsértések detektáláshoz szükséges tudásunk kritikus, mert az emberi jogok kiindulópontja és végcélja mi magunk, a demokratikus társadalmak polgárai vagyunk.

Irodalom

- Balkin, Jack M., *Digital Speech and Democratic Culture: A Theory of Freedom of Expression for the Information Society*, Yale Law School Legal Scholarship Repository, 2004.
http://digitalcommons.law.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1239&context=fss_papers
- Bodrogi, Bea, “The European Court of Human Rights rules again on liability for third party comments”, *Media Policy Project Blog*, 19th February 2016.
<http://blogs.lse.ac.uk/mediapolicyproject/2016/02/19/the-european-court-of-human-rights-rules-again-on-liability-for-third-party-comments/>
- Dutton, William H., Anna Dopatka, Michael Hills, Ginette Law and Victoria Nash, *Freedom of connection, freedom of expression: the changing legal and regulatory ecology shaping the internet*, UNESCO Publishing, 2011. <http://unesdoc.unesco.org/images/0019/001915/191594e.pdf>
- Emberi Jogok Európai Bírósága, *Internet: case-law of the European Court of Human Rights*, Council of Europe, Research Division, 2015
http://echr.coe.int/Documents/Research_report_internet_ENG.pdf
- ENSZ, *Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata; 1993. évi XXXI. törvény*,
http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=19100.29566
- ENSZ, *Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya; 1976. évi 8. törvényerejű rendelet*,
http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=2483.4091
- ENSZ Emberi Jogok Tanácsa, *International Covenant on Civil and Political Rights, General comment No. 34 (Article 19: Freedoms of opinion and expression)*, 2011.
<http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf>
- Az Európai Unió Alapjogi Chartája*, 2012/C 326/02,,
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex:12012P/TXT>
- Gómez Isa, Felipe and Koen de Feyter (eds.), *International Human Rights Law in a Global Context*, University of Deusto Bilbao, 2009.
<http://www.deusto-publicaciones.es/deusto/pdfs/hnet/hnet26.pdf>
- La Rue, Frank, *Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression*, UN General Assembly, Human Rights Council, 16 May 2011.
http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf
- Mendel, Toby, “Freedom of Information as an Internationally Protected Human Right”, Article 19,
<https://www.article19.org/data/files/pdfs/publications/foi-as-an-international-right.pdf>
- Ombelét, Pieter-Jan and Aleksandra Kuczerawy, “Delfi revisited: the MTE-Index.hu v. Hungary case”, Media Policy Project, <http://blogs.lse.ac.uk/mediapolicyproject/2016/02/19/delfi-revisited-the-mte-index-hu-v-hungary-case/>
- Sellars, Andrew F., “Defining Hate Speech”, Berkman Klein Center Research Publication No. 2016-20, 8th December 2016.https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2882244

Jogesetek

- Ahmet Yıldırım v. Turkey (Application no. 3111/10),
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-115705%22%5D%7D>
- Aydın Tatlav v. Turkey (Application no. 50692/99)
<https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-75276%22%5D%7D>
- Animal Defenders International v. the United Kingdom (Application no. 48876/08),
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-119244%22%5D%7D>
- Ashby Donald et Autres c. France (Requête no 36769/08),
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-115845%22%5D%7D>
- Axel Springer AG v. Germany (Application no. 39954/08),
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-109034%22%5D%7D>

Becker v. Norway (Application no. 21272/12),
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-177349%22%5D%7D>
 Delfi AS v. Estonia (Application no. 64569/09),
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-155105%22%5D%7D>
 Editorial board of Pravoye Delo and Shtekel v. Ukraine (Application no. 33014/05),
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-104686%22%5D%7D>
 EON v. France (Application no. 26118/10),
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-117742%22%5D%7D>
 Eryk Schuman v. Poland (Application no. 52517/13),
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-145285%22%5D%7D>
 E.S. v. AUSTRIA (Application no. 38450/12)
<https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/wp-content/uploads/2018/10/CASE-OF-E.S.-v.-AUSTRIA.pdf>
 Féret c. Belgique (Requête no 15615/07),
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-93626%22%5D%7D>
 Fredrik Neij and Peter Sunde Kolmisoppi v. Sweden (Application no. 40397/12),
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-117513%22%5D%7D>
 K.U. v. Finland (Application no. 2872/02),
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-89964%22%5D%7D>
 Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt v. Hungary (Application no. 22947/13),
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-160314%22%5D%7D>
 Mouvement raëlien suisse v. Switzerland (Application no. 16354/06),
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-112165%22%5D%7D>
 OOO Ivpress and Others v. Russia (Applications nos. 33501/04, 38608/04, 35258/05 and 35618/05),
<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-116024>
 Růžový panter, o.s. c. République tchèque (Requête no 20240/08),
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-108886%22%5D%7D>
 Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland (Application no. 931/13),
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-175121%22%5D%7D>
 Stoll v. Switzerland (Application no. 69698/01),
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-83870%22%5D%7D>
 Társaság a Szabadságjogokért v. Hungary (Application no. 37374/05),
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-92171%22%5D%7D>
 Times Newspaper Ltd. v. the United Kingdom (Application nos. 23676/03 and 3002/03),
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-70942%22%5D%7D>
 Verlagsgruppe Droemer Knaur GmbH & Co. KG v. Germany (Application no. 35030/13),
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-177695%22%5D%7D>
 Willem c. France (Requête no 10883/05),
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-93612%22%5D%7D>

Vári László 1970-ben született Budapesten. 2004-ben szerezte meg a főiskolai oklevelét a Kodolányi János Főiskola nemzetközi kapcsolatok szakán. 2009-ben a Freie Universität Berlin ERASMUS ösztöndíjasaként egy évet tanult Berlinben. 2011-ben megszerezte az egyetemi végzettségét a Budapesti Corvinus Egyetem nemzetközi tanulmányok képzésén. 2015 óta az Universitat de Barcelona doktorandusz hallgatója, kutatási területe az online politikai kommunikáció és emberi jogi vonatkozásai. 2004 óta elsősorban webfejlesztés területén dolgozik.